

**БАГАТОСТОРОННЯ ДИПЛОМАТІЯ В АФРИКАНСЬКОМУ ДИСКУРСІ
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ ЗА ОЧІЛЬНИЦТВА
ХУ ЦЗІНЬТАО ТА СІ ЦЗІНЬПІНА**

Анотація. Дана стаття присвячена вивченню змісту та ролі багатостороннього аспекту зовнішньополітичного дискурсу Китаю щодо Африки. У роботі проаналізовано масив документів та заяв вищого керівництва Китаю, що стосуються африканської політики держави, досліджено головні категорії, положення, посили та оцінки щодо стану китайсько-африканської взаємодії та піддано ретельному розбору з точки зору їх дискурсивного потенціалу та практичної імплементації за часів правління Ху Цзіньтао та Сі Цзіньпіна. З'ясовано, що зміна підходу китайського керівництва до багатостороннього аспекту взаємодії з Африкою була зумовлена зростанням обсягу реальної співпраці. Дослідження встановило, що роль багатосторонньої дипломатії на рівні африканського дискурсу зовнішньої політики Китаю за період 2003-2015 рр. значно зросла, набула більшого інвестиційного та безпекового виміру. У статті також доведено, що Китай дедалі зриміше тяжіє до того, щоб розглядати Африку як єдину цілісну політично-економічну реальність, а не сукупність розрізнених країн, що виявлено в його способі представлення своєї політики в Африці, а також в підтримці інтеграції регіону.

Ключові слова: *Китай, китайсько-африканські відносини, стратегічне партнерство, дискурс зовнішньої політики, Форум китайсько-африканського співробітництва, ФОСАС*

Аннотация. Данная статья посвящена изучению содержания и роли многостороннего аспекта внешнеполитического дискурса Китая в отношении Африки. В работе проанализирован массив документов и заявлений высшего руководства Китая, касающихся африканской политики государства, исследованы основные категории, положения, послылы и оценки китайско-африканского взаимодействия и подвергнуты тщательному разбору с точки зрения их дискурсивного потенциала и практической имплементации во времена правления Ху Цзиньтао и Си Цзиньпина. Доказано, что изменение подхода китайского руководства к многостороннему аспекту взаимодействия с Африкой было обусловлено ростом объема реального сотрудничества. Исследование также установило, что роль многосторонней дипломатии на уровне африканского дискурса внешней политики Китая за период 2003-2015 гг. значительно возросла, приобрела большее измерение в плане инвестиций и безопасности. В статье также доказано, что Китай все зримее тяготеет к тому, чтобы рассматривать Африку как единую целостную политически-экономическую реальность, а не совокупность разрозненных стран, что явствует из его способа представления своей политики в Африке, а также поддержки интеграции региона.

Ключевые слова: *Китай, китайско-африканские отношения, стратегическое партнерство, дискурс внешней политики, Форум китайско-африканского сотрудничества, ФОСАС.*

---

¹ Студент 1-го року магістратури відділення «Міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор політичних наук, професор Скороход Ю.С.

Abstract. The article is dedicated to the study of essence and role of the multilateral aspect of China's foreign policy discourse towards Africa. The paper examines an array of documents and statements of China's political leadership which are related to its policy towards African countries. The study draws upon main categories, provisions, messages and assessments concerning the China-Africa interaction and scrutinizes them in terms of their discursive potential and practical implementation during the tenures of Hu Jintao and Xi Jinping. The article found that the change in the approach of Chinese leadership towards multilateral aspect of interaction with Africa was brought about by the growth in a volume of the real cooperation between them. It is concluded that the role of multilateral diplomacy in the African discourse of China's foreign policy in 2003-2015 has significantly increased and acquired a greater investment and security dimensions. The article also concludes that China tends to view Africa as a common integrated political and economic reality, rather than the totality of isolated countries, as revealed in its way of presenting its policies in Africa, as well as in support of integration of the region.

Keywords: *China, China-Africa relations, strategic partnership, foreign policy discourse, Forum on China-Africa Cooperation, FOCAC.*

Вступ. Зовнішня політика держави формується на основі національних історичних міфологем, соціально-політичних доктрин та стратегій розвитку, а отже, є продуктом панівного дискурсу, артикуляція та впровадження якого віддані в компетенцію органів державної влади. Однак в силу того, що як всередині країни (прихід до влади нового лідера), так і на міжнародній арені (зростання могутності держави) владна ієрархія відзначається схильністю зазнавати як адміністративних, так і структурних модифікацій, спосіб і характер формування та імплементації зовнішньої політики набуває нових варіацій. Останні переважно проявляються в збагаченні інструментарію втілення зовнішньополітичного курсу новими методами, засобами та підходами, динаміка входження у вжиток яких уможливорює концептуальну еволюцію національної ідеології. Водночас, по мірі зростання впливу держави в міжнародній системі ці засоби вдосконалюються та примножуються, що дозволяє державі повніше забезпечувати утвердження своїх інтересів на різних дискурсивних напрямках своєї стратегії. Багатостороння дипломатія є одним із таких вагомих інструментів реалізації політики держави, тому те, яке значення їй надано в зовнішньополітичному дискурсі країни, дозволяє дійти раціональних висновків не тільки про мотиваційно-спонукальне підґрунтя міжнародної діяльності країни, але й про те, якими можуть бути її наміри та підходи до сфери, яка іноді виноситься за межі аналізу міжнародних процесів, – стратегічного планування.

Продовж останньої чверті століття, Китай продемонстрував зростання свого впливу в міжнародній політико-економічній системі, водночас зазнаючи помітних внутрішньо-політичних зрушень, виражених у зміні поколінь владної верхівки Комуністичної партії Китаю (*далі - КПК*). Важливим компонентом піднесення Китаю на міжнародній арені стало зростання обсягу його співробітництва з африканськими країнами, як в торгівельній сфері (Африка – одне з найбільших джерел постачання сировини для КНР [1]), так і у військово-політичній (саме в Африці Китай розширює масштаби свого залучення в миротворчі місії для врегулювання місцевих конфліктів [2]). Саме тому африканський дискурс в зовнішній політиці Китаю продовж останніх десятиліть набирає дедалі помітнішої ваги, перетворившись в одну з ключових ліній міжнародної діяльності КНР. Багата на природні ресурси та людський потенціал, Африка стає дедалі привабливішою для Китаю, що видно з обсягу торгівлі між ними, який у 2015 році майже учетверо перевищував показник США (\$149 млрд проти \$36 млрд) і понад півтора рази обсяг торгівлі Африки з Індією (\$149 млрд проти \$51 млрд)

[3]. Однак важливою структурною властивістю китайсько-африканської співпраці виступає зростання ролі багатостороннього формату взаємодії, коли КНР веде всеохопний діалог з місцевими регіональними та субрегіональними організаціями, досягаючи важливих домовленостей, які сприяють посиленню міжнародного впливу Китаю. Так, в рамках Форуму китайсько-африканського співробітництва (далі – ФОСАС) були ухвалені плани дій, які забезпечили зростання торгівлі у період 2000-2012 майже в двадцять разів – з \$10 млрд до \$180 млрд [4], а діалог зі Спільним ринком Південно-Східної Африки увінчався прийняттям юаню в кошик розрахункових валют організації у 2016 році [5]. Відтак, багатостороння дипломатія являє собою дієвий інструмент забезпечення національних інтересів КНР в Африці, відтак останнім часом особливої доцільності набули дослідження того, як зовнішньополітичний дискурс Китаю як джерело формування особливої політичної практики країни на міжнародній арені реалізується на прикладі багатосторонньої дипломатії, яку Китай провадить на африканському континенті.

З точки зору семантики, зовнішньополітичний дискурс Китаю являє собою сукупність вихідних положень, принципів, стратегій та практик, які обумовлюють характер діяльності держави на міжнародній арені та формують для китайського керівництва набір поведінкових моделей, що регламентують ті чи інші кроки та заходи, до яких має вдатися/вдається країна. Потрібно водночас усвідомлювати, що дискурс має дуальну природу: з одного боку, він є формалізованим відображенням того, як актор провадить свою активність, тобто постає як форма консолідації та обробки емпіричного досвіду, з іншого боку, він самостійно формує шаблони цієї діяльності та виробляє практики, які держава втілює в міжнародно-просторовій реальності.

Водночас, аналіз на рівні дискурсу не передбачає неминуче розгляд його імплементації у вигляді подій, фактів, явищ та процесів, що відбуваються в практичній реальності. Навпаки, при аналізі ідеології зовнішньої політики Китаю, у даній праці поставлено більший наголос на ретельному вивченні мотиваційного забезпечення й способу презентування продуцентами дискурсу (верховним керівництвом КНР) певного політичного курсу в тому вигляді, в якому він представлений в ключових програмних політично-економічних текстах, а не на реальних результатах впровадження таких заходів.

Огляд літератури з даної проблематики. Вищевказаний підхід в даному дослідженні був зумовлений нестачею в сучасній науковій традиції дослідження Китаю прикладів вивчення багатостороннього компонента дискурсивної бази зовнішньої політики КНР стосовно Африки, що послаблює якість дослідження ідеології зовнішньої політики Китаю на цьому напрямку. У сучасній літературі з китайсько-африканських відносин нагромаджений колосальний масив інформації про їхній характер (праці Юнь Сунь, Чжан Чунь, Джудіт ван де Лой, Цзін Гу, Анни Шталь, Люсі Коркін), виражений в аналізі спільних інфраструктурних проєктів (роботи Чжан Цінмін), торговельно-економічної статистики (статті Ллойда Тролла, Сун Чжиюн), взаємодії в рамках миротворчих заходів ООН (статті Пан Чжун'їна, Джеймса Сосоу, Едгара Агубама, Тео Нітлінга) політичному діалозі на двосторонньому рівні (роботи Грегори Чіна, Дебори Браутігем) тощо. За останні десятиліття зросла увага науковців до розвитку відносин Китаю з регіональними організаціями Африки та численних плодів такого співробітництва (роботи Дженніфер Паренті, Лі Аньшань, Цзен Айпін, Фен Чжунпін). Однак, як видно з таких праць, більше уваги зосереджено якраз на дослідженні імплементації зовнішньополітичного дискурсу як Китаю, так і африканських країн, водночас те, як функціонує механізм створення такого дискурсу в частині стратегії Китаю щодо Африки, а також те, як формується його ідеологічне забезпечення й характер інтерпретації в ключових документах КНР, сприймається як

суто юридичний контекст китайсько-африканської взаємодії, як певна даність, і тому доволі часто виноситься за дужки.

Мета дослідження. Дана робота спрямована на розв'язання цієї проблеми в масштабах заявленого дослідження: на основі вагомих основоположних у своїх сферах документів КНР за час правління двох чільних державних діячів – Ху Цзіньтао та Сі Цзіньпіна – здійснено аналіз структури, динаміки та характеру організації ідеологічного супроводу зовнішньополітичного курсу Китаю щодо Африки в тій частині, яка провадиться з використанням інструментарію багатосторонньої дипломатії. Серед цих документів – «Політика Китаю щодо Африки» в редакціях 2006 та 2015 рр. (中国对非洲政策文件) та Біла книга «Торгово-економічне співробітництво Китаю та Африки» (中国与非洲的经贸合作白皮书) в редакціях 2010 та 2013 рр. Крім цього, з міркувань успішного осягнення предметного поля дослідження було призбирано матеріал державної риторики Китаю, що охопив десять промов Ху та Сі, виголошених у період їх перебування при владі, які, на ряду із програмними документами, відобразили тонкощі сприйняття Китаєм багатостороннього аспекту китайсько-африканського співробітництва. Саме ці документи становлять ідеологічний каркас, який тримає зовнішньополітичний курс Китаю щодо Африки в притаманній йому внутрішній консистенції. Завданнями даного дослідження є:

- виявлення місця багатосторонньої дипломатії в загальній множині пріоритетів, завдань, цільових настанов зовнішньої політики КНР;
- з'ясування її співвідношення з іншими засобами та ролі в сукупному наборі важелів реалізації африканської політики Китаю;
- встановлення зв'язків між стратегією Китаю щодо використання багатосторонньої дипломатії у відносинах із африканськими країнами та, з одного боку, досвідом такої взаємодії в минулому, а з іншого боку, – бажаними проявами її втілення в перспективі;
- пошук внутрішніх суперечностей або, навпаки, закономірностей та інтердискурсивних тенденцій в зовнішньополітичному дискурсі Китаю в частині багатостороннього складника його африканського напрямку;
- оцінка еволюції ставлення Китаю до інструментів багатостороннього співробітництва в контексті розробки, впровадження, ретроспективного аналізу та стратегічного планування ним своєї африканської політики продовж періоду перебування при владі Ху Цзіньтао та Сі Цзіньпіна.

Виконання цих завдань уможливить коректне розуміння співвідношення ідеології зовнішньої політики КНР із практикою її втілення на одному з найбільш перспективних векторів її спрямованості – африканському, а також дозволить оцінити сприйняття Китаєм багатосторонньої дипломатії як інструменту забезпечення своїх інтересів в Африці та простежити залежність між цим сприйняттям та намірами, втіленими та запланованими, Китайської Народної Республіки.

Результати дослідження.

I. «Політика Китаю щодо Африки» 2006 року стала першим офіційним документом КНР, присвяченим політиці держави щодо африканського континенту. Документ складається з семи частин, причому комплекс питань, пов'язаний із багатостороннім аспектом розбудови відносин між Китаєм та Африкою був винесений на кінець документу, що свідчило про невисокий ступінь його пріоритезації.

Говорячи про принципи та цілі, які лежать в основі африканської політики КНР, керівництво держави визначило необхідність створення нового типу стратегічного партнерства (新型战略伙伴关系) як головного орієнтиру в подальшій розбудові співробітництва, що має впливати із принципів «щирості, рівноправності й

взаємовигоди, солідарності та спільного розвитку» (真诚友好、平等互利、团结合作、共同发展) [6]. Зміст такого партнерства розкривався передусім в нормативізації практик двосторонньої співпраці, себто в підведенні під уже наявну досвідну основу взаємодії моральних положень та ідеологічних підходів, сформульованих з метою надання самому партнерству більш тривкого вираження та передбачуваності. Прикметним видається той факт, що саме з 2006 року взаємна довіра між Китаєм на Африкою здобуває суттєвий приріст, порівняно із попередніми періодами. Так, один із доволі промовистих показників довіри держав – сума та динаміка надання ними позик та кредитів своїм партнерам – у царині китайсько-африканських відносин значно зріс у зіставленні з попередніми роками, сягнувши у 2006 року \$4,2 млрд позик з боку Китаю, що вдвічі більше ніж за 2005 рік [7]. У 2007 році цей показник досягає відмітки у майже \$6 млрд, а в 2010-2011 рр. – \$10 млрд [7]. Відтак, на ряду з іншими показниками, проголошення нового типу стратегічного партнерства одразу набуло практичного втілення в обсязі транзакцій, здійснюваних між акторами в економічній сфері.

Наступним елементом загальної політичної лінії Китаю щодо Африки виступало зростання їхньої взаємодії в рамках глобальної багатосторонньої дипломатії – в інститутах міжнародного співробітництва – ООН та її структурних органах через підтримку «взаємних справедливих вимог та раціональних позицій один одного» та привернення уваги міжнародної спільноти до «миру й розвитку в Африці» [6]. Прикметно, що мотивація обох партнерів до такої взаємодії проявляється в прагненні сформувати єдиний фронт для просування бажаних ініціатив щодо забезпечення «справедливого та рівноправного міжнародного порядку» [8]. Так, в підсумковому документі першого засідання на рівні міністрів в рамках ФОСАС у 2000 році було зазначено, що сторони закликають визнати «належне місце Африки в РБ ООН та в інших органах та структурних підрозділах ООН», а в схожому документі, що зафіксував результати зустрічі ФОСАС у 2006 році в Пекіні, стверджується, що Китай «як постійний член РБ ООН завжди підтримуватиме ініціативи та пропозиції Африканського Союзу» та стоятиме на боці Африки [9].

Водночас плідна співпраця з Африкою, яка знаходить своє відображення у функціонуванні дипломатичного механізму консолідації та координації на міжнародних платформах має чітке інструментальне значення для забезпечення національних інтересів Китаю у глобальному масштабі. Так, конкретне його вираження стосується «посилення консультацій та узгодження дій в міжнародних фінансових, торговельно-економічних структурах та системах», закликів до «більшої уваги з боку ООН та інших міжнародних організацій до проблем розвитку», втілення заходів зі створення «справедливого, збалансованого механізму багатосторонньої торгівлі», посилення «прав голосу та участі в ухваленні рішень з міжнародних фінансових питань для країн, що розвиваються» [6]. Економічний вимір реформування світової системи з належним урахуванням інтересів та зауважень Китаю та Африки у документі загострений значно відчутніше, аніж питання політичного чи культурного характеру, адже обидві актори вбачають джерело несправедливого розподілу світового добробуту в неоптимальних пропорціях економічно-фінансової системи, цементованої інституціями глобального регулювання, де велику вагу посідають розвинуті держави. У контекст протидії такій реальності гармонійно вписується функціонування G20, заснованої в 1999 році й особливо активізованої з 2008 року, – формату, який намагається виправити світовий економічний дисбаланс та понизити поріг доступу до важелів глобального економічного управління для охочих країн, завдяки чому його членом став зокрема Китай. Висловлюючись від імені країн, що розвиваються, і позиціонуючи себе великою країною, що розвивається («发展中大国») [10], Китай дедалі більше впливу та авторитету черпає із багатостороннього формату взаємодії з

Африкою, адже саме він дозволяє унаочнити ступінь згуртованості африканських країн довкола порядку денного, за впровадження якого виступає КНР.

У «Політиці Китаю щодо Африки» 2006 року значна роль відведена Організації Африканської Єдності/Африканського Союзу (далі - ОАЄ/АС), організаціям, які «забезпечили загальну стабільність політичної обстановки в регіоні, поступове вирішення регіональних конфліктів та щорічне зростання економіки», а ініціатива, оприлюднена в рамках АС, – НЕПАД (*Нове партнерство для розвитку Африки*), постулюється як така, що «окреслила грандіозний план відродження та розвитку Африки» [6]. Таке формулювання відчутно покращує оцінку діяльності організацій, а отже і багатостороннього формату взаємодії країн у вирішенні насущних проблем регіону, легітимізує схвальну рецепцію їхньої ролі в облаштуванні нової політико-економічної реальності на континенті та слугує формою визнання амбітності започаткованих нею проектів.

Чільне місце в розгляді Китаєм багатосторонньої дипломатії в Африці займає відзначення ролі АС в «підтриманні миру й стабільності в регіоні», «вирішенні регіональних конфліктів» та визнання «позитивної ролі АС у вирішенні регіональних та міжнародних проблем» [6]. На противагу цьому, субрегіональні організації стали об'єктом схвалення китайською стороною в силу забезпечення ними «політичної стабільності, економічного розвитку та процесу інтеграції в субрегіонах» [6]. З цього випливає, що відносини Китаю з регіональними та субрегіональними організаціями Африки на практиці зводяться на схожій наративній основі - визнанні їх вагомості ролі в окресленні фреймів, всередині яких будь-які ініціативи чи проекти набувають ціннісного характеру, тобто такого, що ставить їх на службу спільним інтересам покращення об'єктивної ситуації.

Щодо ФОСАС, то він в документі розглядається як «ефективний механізм колективного діалогу та багатосторонньої співпраці», «важлива рамкова платформа стратегічного партнерства нового типу між Африкою та Китаєм», а його внеском, високо оціненим китайським керівництвом, є «зміцнення взаємної політичної довіри між Китаєм та Африкою, просування всебічного розвитку прагматичної співпраці» [6]. Можна вважати, що такий характер вмонтованості ФОСАС в зовнішньополітичний дискурс КНР викристалізувався продовж початку 2000-х рр. на основі результатів реалізації програмних документів, ухвалених на засідання форуму в Пекіні у 2000 р. та Аддис-Абебі в 2003 р. Так, як і планувалося, було підписано двосторонні угоди про захист інвестицій з понад 20 країнами Африки, у 2003 році на 75% порівняно з 2000 роком зросла торгівля, було підписано понад двісті угод про надання економічної допомоги, було відіслано 436 китайських військовиків на підтримку місії ООН в Судані в 2006 році тощо [11]. Оскільки ці досягнення засвідчили ефективність попередньої координації зусиль та узгодження планів співпраці, з визначеним набором зобов'язань, їх складом та вартістю, сприйняття багатосторонньої дипломатії як знаряддя досягнення практичних результатів у відносинах з Африкою набуло безпрецедентно важливого значення, що й було зафіксовано документом в редакції 2006 року.

У «Політиці Китаю щодо Африки» 2015 року багатостороння дипломатія в Африці розкрита більш розлого, ніж у попередній редакції документу. Так, текстуальний масив оцінок та модальностей в новому документі увиразнює прагнення Китаю здійснювати «посилення діалогу й консультацій з приводу питань безпеки й миру з регіональними організаціями та країнами Африки» та «продовження надання підтримки для зміцнення африканських регулярних військових підрозділів, сил швидкого реагування на кризи та інших механізмів колективної безпеки в Африці» [12]. Китай дедалі більше уваги приділяє безпековому виміру співпраці, окреслює

потенційні можливості тіснішої взаємодії з африканськими організаціями й посилення свої ролі, що можна вважати симетричною реакцією на аналіз нової якості залученості КНР у безпековий ландшафт регіону. Успішна діяльність Китаю в миротворчих місіях ООН в Ліберії, Малі (де китайські війська діяли фактично в зоні активного конфлікту), Південному Судані (куди вперше Китаєм було відряджено піхотний батальйон [14]) з початку 2000-х рр. підвищила авторитет КНР на міжнародній арені й посилила дружнє ставлення африканської спільноти до її політики. Відтак успіхи та виклики, які супроводжували розширення участі Китаю в безпековій обстановці в регіоні, стали атрибутом новітнього зовнішньополітичного мислення КНР.

Разом з тим, вигоди від масштабнішого залучення Китаю в миротворчі операції в Африці, такі як польове тренування військ, можливість набути більшої координації з іноземними підрозділами, здійснювати обмін досвідом, захищати об'єкти інфраструктури, зокрема ті, що знаходяться в китайській власності, - все одно підпорядковуються репутаційним інтересам КНР, а саме просуванню миру та стабільності в регіоні, попри те, що деякі дослідження стверджують, що не іміджеві, а матеріальні вигоди від миротворчої діяльності Китаю ставлено на чолі його політичного курсу щодо Африки. Реальність, однак, ставить під сумнів такі висновки, адже Китай активно інвестує в можливості Африки самостійно перейти до врегулювання криз, що автоматично може призвести до її відмови від миротворчих послуг, надаваних Китаєм. Доказом цього може послужити промова Сі Цзіньпіна в ООН у 2015 році, коли він пообіцяв \$ 100 млн військової допомоги Африканському Союзу для створення африканських сил постійної готовності та спеціального загону для негайного реагування на кризи [15].

Спираючись на зміст «Політики Китаю щодо Африки» 2015 року, прикметним видається те, що, на відміну від попереднього документу, просування процесу інтеграції на африканському континенті, а також «посилення Африки через єдність» розглядаються китайським керівництвом як процеси, провідну роль в яких відіграє АС, а не субрегіональні організації, про що йшлося раніше. Натомість в новій редакції субрегіональні організації позиціонуються Пекіном як такі, що відіграють активну роль в сприянні «миру й безпеці, розвитку й стабільності в своїх субрегіонах», через що Китай виступає за «співпрацю та дружні контакти» з ними [12]. Дедуктивне розшифрування цієї тези з точки зору підстав її вмотивованості відсилає до діяльності ECOWAS – Економічного співтовариства держав Східної Африки, яке володіє збройним контингентом колективної безпеки (ECOMOG), що застосовувався, зокрема, для врегулювання кризи в Ліберії в 1996-2003 рр., і з яким Китай розбудовує багатоаспектне співробітництво.

Збільшення ж питомої ваги АС в політичному аналізі стану та динаміки китайсько-африканських відносин керівництвом КНР найкраще пояснюється зростанням обсягу взаємодії між КНР та АС продовж 2006-2015 рр. Так, у січні 2008 року на зустрічі із Ян Цзечи, очільник АС Альфа Конаре заявив про підтримку організацією політики «одного Китаю» та від імені АС виступив проти «незалежності Тайваню» [16]. Істотно просунулася також інфраструктурна співпраця між Китаєм та АС - у січні 2015 року було підписано Меморандум взаєморозуміння щодо співробітництва у сфері континентального транспорту [17]. Виходячи із вищенаведеного досвіду взаємодії, природним постає вбудування в зовнішньополітичний дискурс КНР багатосторонньої дипломатії із АС як позитивного надбання. Як видно з цих емпіричних даних, продовж очільництва Ху Цзіньтао, а потім і Сі Цзіньпіна, динаміка співробітництва між КНР та АС постійно зростала, збагачуючись новим порядком денним, особливо після приєднання АС до платформи ФОСАС в кінці 2010 році. Однак виникає питання: яку структурну користь отримав

Китай від входження АС у FOCAC? Адже до того його учасниками були тільки держави, а поява в лавах форуму організації вносила певні бюрократичні труднощі в процес його функціонування.

Як свідчить інституційний аналіз китайсько-африканської політичної комунікації, в особі АС африканська сторона координаційного сегменту FOCAC отримала змогу здійснювати моніторинг та оцінку реалізації рішень, ухвалених в рамках Форуму, в періоди між його засіданнями. Раніше з африканського боку не було подібного механізму, який би виконував наглядові та узгоджувальні функції з імплементації, хоча Китай зі свого боку таку структуру заснував ще у 2001 році – Комітет з виконання рішень (中方后续委员会), а АС, який функціонує в постійному режимі та містить розгалужену внутрішню структуру органів та інструментів прикладного аналізу, зумів компенсувати інституційний недолік FOCAC.

У четвертому розділі документу міститься інформація про подальші заходи із розбудови Китаєм стосунків із Африкою на базі FOCAC, який постає як платформа «всеохопного прагматичного співробітництва» - нова інтерпретація цього багатостороннього форуму в зовнішньополітичному дискурсі Китаю стосовно Африки. У документі розлого розписано структурний механізм функціонування FOCAC, на відміну від попередньої редакції, де вказане лише його нормативно-правове забезпечення. Структурна побудова форуму відтак розкривається через провадження діалогу та узгодження дій на різних рівнях, а саме: міністерські саміти, спільні політичні консультації на рівні МЗС, зустрічі високопосадовців, зустрічі в Секретаріаті, діяльність Комітету планів дій самітів FOCAC, консультації на рівні дипломатичної місії Африки в Китаї. Ще однією новацією є детальне перерахування сфер, в яких планується розгорнути масштабніше співробітництво в рамках FOCAC, а також розвиток підфорумів у цих сферах, відповідальних за деталізоване постулювання цілей та окреслення шляхів їх досягнення [12].

Відтак, у новій редакції «Політики Китаю щодо Африки» розкрито механізм функціонування багатосторонньої дипломатії Китаю в Африці із відчутно загостреною увагою на багатоплановому та спеціалізованому характері діалогу на різних рівнях китайсько-африканської кооперації, що позначило якісну еволюцію форуму в силу зростання обсягу завдань, сформульованих практикою китайсько-африканської взаємодії.

II. У документі, який визначає головні комерційні параметри китайсько-африканського співробітництва, – «Торгівельно-економічне співробітництво між Китаєм та Африкою» в редакції 2010 року, інститути багатосторонньої дипломатії Китаю в Африці виступають як такі, що заохочують співробітництво та окреслюють рамки для його успішного розгортання, а поступове посилення та підйом двосторонньої торгівлі, «всебічне сприяння» інвестуванню вміщене в часовий діапазон існування FOCAC, що підкреслюється авторами документу. Завдяки його підтримці, було сформовано «багаторівневу структуру взаємодії широкого діапазону» (多层次、宽领域的格局), яка забезпечує реалізацію широкої співпраці в царинах, що становлять предмет практичного зацікавлення сторін [18]. Таким чином, завдяки діяльності FOCAC коопераційні процеси, зокрема двостороння взаємодія, загорнуті в багатосторонні рамки та систему колективних зобов'язань, від яких Китай виграє.

Крім того, у документі відзначено, що саме під проводом FOCAC забезпечене «швидке зростання інвестування Китаєм Африки», що сформувало «плюралістичну структуру» об'єктів вкладення коштів (多元化的投资格局), а також спричинилося до спрямування інвестицій з Африки в Китай [18]. У цьому контексті важливо розуміти, що йдеться не про перенесення прибутку китайських підприємств з Африки в Китай, а про розширення присутності та впливу африканських компаній на китайському ринку,

– деталь, яка увиразнює тяжіння економічного співробітництва між двома партнерами до більшої симетричності. Практика підтверджує збільшення обсягу інвестування: з часу заснування ФОСАС інвестиції Китаю в Африку постійно зростали, сягнувши понад \$5 млрд у 2008 році, перевищивши в той рік обсяг інвестицій США в Африку [7]. У Йоганнесбурзькому Плані дій 2016-2018 рр. зафіксоване зобов'язання Китаю збільшити обсяг прямих інвестицій до \$100 млрд до 2020 р [19], яке, на ряду із іншими схожими за предметом домовленостями, показало, що інвестиційна політика КНР в рамках ФОСАС є одним із чільних аспектів її багатосторонньої дипломатії в Африці. Це зумовлено тим, що саме в системі колективних цілей можна ефективно здійснювати пріоритизацію сфер співробітництва в регіональному масштабі, таким чином даючи змогу кожній країні-реципієнту інвестицій планувати свій національний економічний розвиток з урахуванням пунктів проникнення китайських інвестицій та галузей, в які вони спрямовуватимуться. Це дозволяє країнам перевести потоки власного, домашнього фінансування з цих галузей на ті, які знаходяться поза інвестиційною стратегією КНР.

Багатосторонній форум, відтак, виступає тим майданчиком, на якому Китай може сповістити одразу усіх своїх африканських контрагентів щодо своїх інвестиційних преференцій та уникнути необхідності узгоджувати їх із кожною країною поодиночі. Водночас такий, певною мірою «пакетний» підхід, коли сукупність деяких цілей ухвалюється блоком, без диверсифікації за вужчими напрямками, породжує сприйняття дій африканських держав як пасивних, а не проактивних, як це відзначено у статті президента Руанди Поля Кагаме [20]. Разом з тим, зрозуміло, що такий агрегований підхід до Африки з боку Китаю сформований в силу гомогенності соціально-економічних умов в більшості африканських країн, що дозволяє Китаю переносити успішні практики реалізації проектів із однієї країни Африки в іншу без суттєвої адаптації методів та алгоритмів роботи. Це також проявляється в підтримці Китаєм проектів економічної інтеграції Африки, яка б дозволила країні максимізувати можливості пакетних домовленостей, виходячи з того, що Китай вів би перемовини з єдиним блоком, що представляє цілісну позицію, а не з понад 50-ма національними порядками денними, що має місце в практиці розвитку двосторонніх відносин з африканськими країнами станом на сьогодні.

У документі ФОСАС постає рамковим простором, де знаходять своє втілення різні спільні проекти, орієнтовані на глобальне утвердження китайського бачення тих чи інших проблем, в світлі чого Китаєм проголошується намір «забезпечити відносини китайсько-африканського партнерства в сфері протидії змінам клімату (中非应对气候变化伙伴关系) – гострій проблемі планетарного масштабу [18]. Сьомий розділ документу в редакції 2010 року присвячений «провідній ролі ФОСАС», де він розглядається як «багаторівневий механізм співпраці та діалогу», «важлива платформа колективного діалогу» та «ефективний механізм прагматичного співробітництва» [18]. Ці дискурсивні інтерпретації в документі обставлені посиланнями на історію втілення низки заходів, зокрема великі обсяги фінансової допомоги для розвитку, будівництво конференц-центру АС, заснування китайсько-африканського Фонду з розвитку тощо. Таким чином, Китай, визнаючи провідну роль ФОСАС у торгівельно-економічному співробітництві з Африкою, надає чільного значення інструментарію, який викуваний в горнілі багатосторонньої дипломатії, що характеризується передусім участю в подібних політико-комунікаційних форматах, як ФОСАС.

У «Торгівельно-економічному співробітництві між Китаєм та Африкою» від 2013 року ФОСАС досі розглядається як рамкове поле для «постійного поглиблення відносин китайсько-африканського стратегічного партнерства нового типу» [21], однак, порівняно з попередньою редакцією документу, прикметним є той факт, що вперше

багатосторонній формат співробітництва з Африкою детально розглядається Китаєм в описі масиву фінансової взаємодії, передусім інвестиційних потоків, які Пекін спрямовує на африканський континент, в той час як в попередній редакції конкретизація досягнень засобів багатосторонньої дипломатії в інвестиційному блоці згадується побіжно, а розкривається повністю лише в окремому спеціалізованому розділі про провідну роль FOCAS. Так, підкреслюється, що в рамках реалізації восьми блоків заходів, озвучених на Пекінському Саміті FOCAS, до кінця 2012 року Китай реалізував 61 проект в Африці, спрямував в Африку \$1,2 млрд спеціальних позик, що було заявлено на четвертій міністерській зустрічі FOCAS [21]. Так само, сказано про «зусилля Китаю в справі посилення спроможності Африки самостійно розвиватися» в контексті того, як вони виписані в програмних документах міністерських зустрічей під егідою FOCAS.

З цих прикладів видно, що Китай прагне пояснювати свої конкретні кроки у відносинах з Африкою, через ті формати взаємодії, які визначені FOCAS як інструментом багатосторонньої дипломатії КНР в регіоні, в той час як макроекономічні показники, такі як обсяг торгівлі, сфери залучення коштів та обміну досвідом, чільні статті експорту-імпорту, трактуються загалом через аналіз відносин з Африкою як із агрегованим вираженням множини двосторонніх зв'язків. Наприклад, спільне спорудження демонстраційного центру науково-технічного співробітництва в галузі медицини оголошується Китаєм як намір, спрямований не просто для країн Африки, а для «всіх членів FOCAS з африканського боку» [21], тобто африканські держави тут ідентифікуються Китаєм через свою приналежність до багатостороннього утворення - FOCAS, а не просто до територіально-політичного таксону, яким є Африка. Це свідчить про схильність творців зовнішньополітичного дискурсу Китаю сприймати Африку через її вмонтованість в корпус багатосторонніх форматів взаємодії КНР з певними ділянками міжнародної системи, що підвищує їхню роль в загальному масиві засобів та методів провадження Китаєм своєї зовнішньої політики на африканському материкау.

Крім цього, в даному документі наголошено на ролі ООН в африканській політиці Китаю, концептуальним вираження чого є механізм «співпраці Південь-Південь». У 2010 році Китай згадував ООН як середовище, де було впроваджено такі заходи зі співпраці з Африкою, як заснування центру довілля в рамках ЮНЕП та підписання Тристоронньої угоди зі співробітництва по лінії Південь-Південь між кількома африканськими країнами, Китаєм та ФАО [18]. Однак у новій редакції документу цьому інституту глобального регулювання приділено значно більше. Так, Китай нагадує, що співпрацює з ЮНЕП, Міжнародною фінансовою корпорацією, Світовим Банком у сфері поліпшення комунікаційної мережі в Західній Африці, з МВФ для надання технічної допомоги Африці («\$10 млн»), що допомогло б посприяти «зміцненню потенціалу макроуправління африканських країн» [21]. Збільшення посилення на глобальні механізми багатосторонньої співпраці свідчить не так про зростання кількості реальних прикладів того, як Китай робить внесок в процвітання Африки через міжнародні структури, адже їх вдалося в документах, оприлюднених до 2010 року, як про цілеспрямоване підкреслення ефективності цих інструментів для реалізації цілей китайсько-африканського порядку денного, а отже, постає продуктом переосмислення китайським керівництвом цього інструментарію.

Цікаво, що Китай вперше саме в редакції документу 2013 року говорить про «систематизацію» та «інституціоналізацію» (“ 机制化 ”) відносин з регіональними організаціями та структурами Африки, що розуміється ним як устійнення нормативно-правових засад такого співробітництва [21]. Підписання рамкових угод з Східно-Африканським Співтовариством, ЕКОВАС, участь в Банку розвитку Африки, Банку

розвитку Західної Африки, Банку торгівлі й розвитку, долучення до «багатосторонніх заходів із подолання бідності» через Фонд розвитку Африки – все це прояви багатосторонньої дипломатії Китаю в Африці, яка вміщена в загальний зовнішньополітичний дискурс та сприяє «лібералізації торгівлі, прямим інвестиціям, транскордонному інфраструктурному будівництву та наданню допомоги для розвитку в Африці» [21]. Китай говорить також про свій намір в подальшому «підтримувати регіональну економічну інтеграцію в Африці та зміцнення потенціалу регіональних організацій», співпрацюючи з АС, субрегіональними організаціями, Банком розвитку Африки та субрегіональними фінансовими організаціями континенту, зокрема в сфері «розбудови інфраструктури на транскордонній та транснаціональній основі» [21]. Такого розлогого опису застосування Китаєм потенціалу своїх зв'язків із низкою регіональних та субрегіональних організацій Африки та розкриттю їхньої прикладної користі не було зроблено в попередній редакції документу, що свідчить про зростання ваги багатосторонньої дипломатії в зовнішньополітичному дискурсі Китаю.

III. Африканський дискурс зовнішньої політики Китаю втілений у багатьох вербально-текстуальних формах, більш виразна конфігурація яких визначається інстанцією, яка займається створенням дискурсу. Тому для повноти аналізу доцільно дослідити те, як багатостороння дипломатія вписана в африканський дискурс Китаю тими, хто уособлює собою інститут представництва на міжнародній арені, а отже, є важливим чинником формулювання, планування, реалізації та оцінки зовнішньополітичного курсу КНР щодо Африки. Під задані критерії підпадають очільники держави, генеральні секретарі Комуністичної партії Китаю – Ху Цзіньтао та Сі Цзіньпін, які збагатили ідеологічний дискурс зовнішньої політики КНР, що може бути простежено на прикладі їхніх промов. Причому для цілей даного дослідження головну увагу спрямовано на те, як вони оцінюють багатосторонню дипломатію як засіб провадження своєї зовнішньої політики на африканському континенті, а не на загальний опис китайсько-африканських відносин.

Якщо брати за основу аналізу промови обох очільників в ООН, які вважаються вихованими та значущими в утвердженні ідеології зовнішньої політики Китаю на міжнародній арені, то підходи обох лідерів до багатосторонньої дипломатії в Африці докорінно різняться. Так, з двох промов в ООН, виголошених Ху Цзіньтао в 2005 та 2009 рр., згадка про багатосторонній аспект африканської політики Китаю є лише в першій, де очільник Китаю таки звертає увагу на заходи, до яких вдається його держава для надання допомоги в розвитку країн Африки через безмитне ввезення товарів, зняття боргових вимог «через ФОСАС та інші механізми, зокрема двосторонні канали» [22].

Прикметно, що в інших промовах, під час відвідин африканських країн, Ху Цзіньтао значно більше уваги приділяв не розглядові двосторонніх взаємин із тією країною, куди прибував із візитом, а аналізу відносин Китаю з африканськими країнами загалом, тобто генеральний секретар більше послуговувався агрегованим підходом до аналізу відносин з Африкою, ніж диференційованим. Так, у промові перед парламентом Нігерії в квітні 2006 року, Ху лише на початку у трьох реченнях розповідає про стратегічні відносини між Китаєм і Нігерією та результати плідної співпраці, а потім розгортає детальний огляд китайсько-африканських відносин загалом. У промові вказано на важливе значення подальшого розвитку відносин між Китаєм та АС, субрегіональними та регіональними організаціями, Китай проголосив намір «зміцнювати колективний діалог», вдосконалювати платформу співробітництва ФОСАС та підтримувати «зусилля АС, спрямовані на забезпечення миру в регіоні» [23]. У промові в лютому 2007 року в ПАР Ху Цзіньтао також переважну більшість виступу присвячує розглядові китайсько-африканських відносин загалом та звертає увагу на

прагнення Китаю «продовжувати активну участь в місіях з підтримання миру ООН» для врегулювання «конфліктів та розбіжностей», що виникають в африканських країнах [24]. Та сама тенденція зі збільшеною увагою на китайсько-африканських відносинах притаманна і промові глави КНР перед парламентом Габону в лютому 2004 року, де ним було зазначено, що Китай «сумлінно реалізовує дії з імплементації рішень саміту ФОСАС» 2003 року [25].

За час свого очільництва, Сі Цзіньпін проявив багато схожих із Ху Цзіньтао рис в артикуляції ідеологічного дискурсу. Так, його промова в африканських країнах також притаманна схильність набагато більше уваги приділяти китайсько-африканським відносинам загалом. У промові перед парламентом Республіки Конго, Сі з багатостороннього аспекту дипломатії в Африці виділив лише підтримку Китаєм «зусиль африканських країн, АС та інших організацій в регіоні, спрямованих на захист національного суверенітету» [26]. У виступі перед парламентом Танзанії, Сі Цзіньпін не згадує про АС, але наголошує на «віховому значенні» створення ОАЄ, а також відзначає позитивну роль ФОСАС, на тлі діяльності якого китайсько-африканська співпраця «в різних сферах досягла значних успіхів» [26].

Сі Цзіньпін під час свого першого виступу на засіданні Генеральної Асамблеї ООН у вересні 2015 року виголосив промову, в якій окреслив практичні прояви внеску багатосторонньої дипломатії в розвиток відносин з Африкою, заявивши про намір Китаю продовж наступних п'яти років надати безповоротної військової допомоги АС на суму \$100 млн для підтримки створення сил швидкого реагування на кризи та постійних військових підрозділів цієї організації [15]. Відтак, чинний глава КНР значно більше уваги присвятив значенню багатостороннього формату взаємодії з африканськими державами, аніж Ху Цзіньтао, що водночас може бути пояснено активізацією зусиль Китаю розширити своє залучення в миротворчі дії ООН та відігравати більш активну роль в структуруванні міжнародно-політичної реальності, що зокрема проявилось в участі китайського контингенту в місіях ООН в Малі та Південному Судані.

Водночас, виходячи із вибірки наявного матеріалу можна визначити ступінь інтердискурсивності африканського аспекту зовнішньої політики Китаю в плані присутності в ньому багатосторонньої дипломатії. Практично це можна зробити, встановивши смисло-запозичувальний зв'язок між промовами обох керівників та стрижневими документами китайського уряду про африканську політику держави.

Головні категорії, які насичують змістом концептуальний каркас «Політики Китаю щодо Африки» 2006 року, за правління Ху Цзіньтао, це «відносини стратегічного партнерства нового типу» (新型战略伙伴关系), принципи китайсько-африканського співробітництва – «щирість, рівність та взаємовигода, солідарність, спільний розвиток» (真诚友好、平等互利、团结合作、共同发展), а також принципи та цілі політики Китаю щодо Африки – «щирість, дружба та рівність» (真诚友好, 平等相待), «обопільна вигода, взаємність та спільне процвітання» (互利互惠, 共同繁荣), «взаємна підтримка та тісна координація» (相互支持, 密切配合), «обмін досвідом та спільний розвиток» (相互学习, 共谋发展). Варто відзначити, що ці категорії сутнісно притаманні ідеології зовнішньої політики КНР, і є прямими продовжувачами або деривативами принципів панча шила, вперше вміщених в китайсько-індійській угоді про торгівлю через Тибет в 1954 році. Разом з тим, вони не були спеціально розроблені для «Політики Китаю щодо Африки» 2006 року, адже усі чотири принципи китайсько-африканської співпраці уже фігурували в промові Ху перед парламентом Габону в лютому 2004 року, в той час як серед принципів політики щодо Африки лише

«обмін досвідом і спільний розвиток» та «тісна координація» є новелами, а решта уже згадувалася або в промові Ху в Габоні, або в Пекінській декларації FOCAC 2000 року.

Ключовими категоріями багатостороннього аспекту в зовнішньополітичному дискурсі Китаю, станом на 2015 року в «Політиці Китаю щодо Африки» є «відносини всеохопного стратегічного партнерства» (全方位的务实合作), «співтовариство зі спільною долею» (命运共同体), а також принципи «щирості, практичних результатів, дружелюбності, добросовісності» (真实亲诚). Перша категорія була проголошена Сі Цзіньпіном у його промові на Йоганнесбурзькому саміті FOCAC 4 грудня 2015 року та одночасно лягла в основу опублікованої того ж дня китайським урядом нової редакції «Політики Китаю щодо Африки». «Співтовариство зі спільною долею» є концептом, сформульованим Сі у 2013 році, яка також стала новаторським внеском в понятійну структуру африканського дискурсу зовнішньої політики Китаю. Самобутнім кроком порівняно із попередньою версією «Політики Китаю щодо Африки» стало введення принципів 真实亲诚, які тлумачено через розкриття їх ієрогліфічного змістового наповнення, вираженого через вміщення ціннісного посилю в кожен із чотирьох ієрогліфів. Такий підхід в даному документі запозичений з попередніх промов Сі, зокрема з послання до парламенту Танзанії 25 березня 2013 року, де лідер Китаю характеризує перспективи співробітництва з африканськими країнами використовуючи одиничні ієрогліфи з їх подальшим контекстуальним інтерпретуванням [27].

Отже, обидві редакції «Політики Китаю щодо Африки», які являють собою нормативно-концептуальні підвалини зовнішньополітичного курсу Китаю щодо Африки з урахування аспекту багатосторонньої дипломатії, підсумували в своєму змісті уже наявні категорії, оцінки, підходи та акцентуації, породжені розростанням африканського дискурсу в угодах, деклараціях, промовах китайського керівництва; відтак, вони не винаходили самобутніх смислів, що могло б потенційно означати суттєву видозміну або навіть розрив із традицією. Водночас, в останній редакції документу зафіксований значно більший вплив зовнішньополітичного мислення лідера, аніж в редакції 2006 року, адже перша версія документу черпала свій зміст як із промов Ху Цзіньтао, так і з міжнародних документів, так і повторювала певні категорії, які були введені в обіг ще раніше, в той час як Сі Цзіньпін запропонував або нові категорії, або нову форму подачі усталених категорій. Відтак, інтердискурсивність африканського нарративу є тривкою властивістю процесу творення ідеології зовнішньої політики КНР, яка характеризується усталеністю головних категорій, незмінністю транзитних крос-текстуальних посилюв та значним впливом теоретичних настанов на практику міжнародної діяльності держави – риси, властиві загальній історіографії Китаю. Водночас, зовнішньополітичному дискурсу КНР притаманний певний ступінь інклюзивності, що дозволяє вводити в нього нові концептуальні винаходи та навіть заохочує до теоретизування й ідеаторної творчості. У контексті багатосторонньої дипломатії в Африці, такі особливості свідчать про потенціал появи нових підходів, однак це можливо по мірі того, як обсяг практичної китайсько-африканської взаємодії формуватиме потребу оптимізувати або збагатити її ідеологічне забезпечення в майбутньому.

Висновки. Продовж останніх двох десятиліть багатостороння дипломатія завжди посідала вагоме місце в африканському дискурсі зовнішньої політики Китаю, однак їй були притаманні внутрішні пропорції, які відображають розподіл сфер, методів та заходів, що вважаються керівництвом держави бажаними для застосування або актуалізації. Зміна співвідношення таких пропорцій і уможливили еволюцію сприйняття багатостороннього аспекту зовнішньополітичного курсу КНР щодо Африки. Так, за очільництва Ху Цзіньтао, багатостороння дипломатія зросла у своїй

питомій вазі в сукупності засобів реалізації зовнішньої політики на рівні дискурсу. Вона виконувала функцію нормативізації в ідеології зовнішньої політики КНР наявних практик взаємодії Китаю та Африки, підводячи під них ідейні міркування, на кшталт принципів «солідарності», «взаємного виграшу» тощо. Співпраця з субрегіональними та регіональними організаціями Африки розглядалася Китаєм як рамки, всередині яких його дії та пропозиції набували ціннісного характеру, а отже, могли консолідувати довкола себе африканські країни, адже апелювали до категорій стабільності, гармонійності та передбачуваності. ФОСАС поставав ефективним механізмом колективного діалогу, що втілював стратегічне партнерство нового типу між Китаєм та Африкою, підсилюючи сам статус африканської політики в загальному корпусі зовнішньополітичних курсів Китаю. Великою мірою цінність багатосторонньої дипломатії полягала в тому, що вона формувала систему колективних зобов'язань, в якій було легше пріоритезувати елементи порядку денного та постулювати цілі. Водночас, такий формат підсилював атмосферу відповідальності, в яких розгорталась співпраця між Китаєм та Африкою.

За час правління Сі Цзіньпіна, багатосторонній аспект набув ще більшої значущості. Йому було приділено значно більше уваги в зовнішньополітичних документах Китаю, проте загалом йдеться або про розширення уже сформованих оцінок, або просто про зміну акцентів. Як і за часів Ху Цзіньтао, ФОСАС вважається ефективним механізмом колективного діалогу, однак рівень партнерства уже підвищений до «всеохопного стратегічного». Більше уваги надається безпековому аспекту відносин з АС, а також відзначено чільну роль АС в інтеграції на африканському континенті, в той час коли в 2000-х рр. таку роль було уділено субрегіональним організаціям. Крім того, за каденції Сі Цзіньпіна помітніше підкреслено розвиток інституційних рамок функціонування ФОСАС, проявами чого стало створення підфорумів для більш спеціалізованого вивчення перспектив реалізації тих чи інших завдань.

Разом з тим, спільних деталей між зразками африканського дискурсу часів Ху Цзіньтао та Сі Цзіньпіна значно більше. В обох випадках, ФОСАС, як і співпраця з АС слугують базою для нарощення Китаєм ваги проблематики, яку той просуває на міжнародній арені, через згуртування африканських країн на багатосторонніх майданчиках навколо тез про необхідність реформування Ради Безпеки ООН, системи багатосторонньої торгівлі тощо. Водночас, у концептуальних документах обох періодів включена позитивна оцінка використання Китаєм співпраці з глобальними багатосторонніми інституціями для реалізації цілей китайсько-африканського порядку денного. Крім того, в обох випадках домінує агрегований підхід до розгляду відносин Китаю з африканськими державами, позаяк він схильний узгоджувати або просто проголошувати певні аспекти своєї діяльності в Африці саме в багатосторонніх форматах взаємодії, передусім ФОСАС, так само доволі часто Китай пояснює свою мотивацію розвивати ту чи іншу ділянку партнерства з Африкою через аналіз практичних кроків, які той здійснює під егідою багатосторонніх платформ.

Іншою спільною рисою є те, що в обидва періоди вдосконалення ідеологічного супроводу багатосторонньої дипломатії в курсі КНР щодо Африки було зумовлене як збільшенням кількості досягнень такої співпраці, що змушувало коригувати теорію, так і особливим підходом лідера. Так, Сі Цзіньпін ввів значно більше понять та концепцій в африканський дискурс зовнішньої політики Китаю, аніж Ху Цзіньтао, причому обидва лідери тяжіли до послугування агрегованим підходом до аналізу відносин з африканськими країнами, так як навіть під час взаємодії з окремою взятою країною вони значно більше вербальної уваги присвячували китайсько-африканським відносинам загалом, які за своєю сутністю виступають частиною багатостороннього

аспекту політики КНР щодо Африки. Водночас, інтердискурсивність багатостороннього виміру африканського дискурсу КНР доволі висока, адже, як було з'ясовано в ході дослідження, концептуальні тексти загалом цементують існуючу традицію зовнішньополітичного мислення Китаю, посиляючись один на одного або на рівні гіпертексту, або на рівні категорій, однак, тим не менш, вони дають простір для творчого самовираження політичного лідера.

Список джерел

1. China Raw materials Imports By Country and Region (2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CHN/Year/2015/TradeFlow/Import/Partner/all/Product/UNCTAD-SoPI/Show/Partner%20Name;MPRT-TRD-VL;MPRT-PRDCT-SHR;AHS-WGHTD-AVRG;MFN-WGHTD-AVRG;/Sort/MPRT-TRD-VL/Chart/top10>
2. Theo Neethling. China's International Peacekeeping Contributions And the Evolution of Contemporary Chinese Strategic Considerations [Електронний ресурс] / Theo Neethling // Strategic Review for Southern Africa, Vol 37, No 2, pp. 7-28. – Режим доступу: [http://www.up.ac.za/media/shared/85/Strategic%20Review/Vol%2037%20\(2\)/neethling-pp7-28.zp74607.pdf](http://www.up.ac.za/media/shared/85/Strategic%20Review/Vol%2037%20(2)/neethling-pp7-28.zp74607.pdf)
3. AGOA: The U.S.-Africa Trade Program [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cfr.org/backgrounder/agoa-us-africa-trade-program>
4. Lloyd Thrall. China's Expanding African Relations. Implications for U.S. Security [Електронний ресурс] / Lloyd Thrall // RAND Corporation. - 2015. – 110 p. – Режим доступу: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR900/RR905/RAND_RR905.pdf
5. Sudan welcomes inclusion of Chinese and Indian currencies in COMESA Clearing House [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.comesa.int/sudan-welcomes-decision-to-include-chinese-yuan-and-the-indian-rupee-in-comesa-clearing-house-system/>
6. 中国对非洲政策文件（全文） [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chinese-embassy.org/chn/zfgx/t230681.htm>
7. Data: Chinese Investment in Africa [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sais-cari.org/data-chinese-and-american-fdi-to-africa>
8. 中非合作论坛北京宣言(2000) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.focac.org/chn/ltada/dyjbzjhy/hywj12009/t155560.htm>
9. 中非合作论坛北京峰会宣言(2006) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.focac.org/chn/ltada/bjfhbzjhy/hywj32009/t584776.htm>
10. 李克强：中国是负责任的发展中大国 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cpc.people.com.cn/n/2014/0909/c64094-25628569.html>
11. Li Anshan, Liu Haifang, Pan Huaqiong, Zeng Aiping and He Wenping. Focac Twelve Years Later: Achievements, Challenges and the Way Forward [Електронний ресурс] / Li Anshan, Liu Haifang, Pan Huaqiong, Zeng Aiping and He Wenping // Вуґа4. – 2012. – 63 p. – Режим доступу: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:538478/fulltext01>
12. 中国对非洲政策文件 2015（全文） [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fmprc.gov.cn/web/zyxw/t1321556.shtml>
13. Kossi Ayenagbo, Tommie Njobvu, James V. Sossou and Biossey K. Tozoun. China's peacemaking operations in Africa: From unwilling participation to responsible contribution [Електронний ресурс] / Kossi Ayenagbo, Tommie Njobvu, James V.

- Sossou and Biossey K. Tozoun // African Journal of Political Science and International Relations Vol. 6(2), pp. 22-32. - 2012. – Режим доступа:
http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/7538~v~Chinas_Peacekeeping_Operations_in_Africa_From_Unwilling_Participation_to_Responsible_Contribution.pdf
14. China's Foreign Policy Experiment in South Sudan [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/south-sudan/288-china-s-foreign-policy-experiment-south-sudan>
  15. 习近平在第七十届联合国大会一般性辩论时的讲话（全文）[Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.xinhuanet.com/world/2015-09/29/c_1116703645.htm
  16. Chairperson of the African Union Commission Alpha Konare Meets with Yang Jiechi and Hails Africa-China Cooperation [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/fzs_663828/xwlb_663830/t399531.shtml
  17. 中国与非盟签署推动非洲"三网一化"建设谅解备忘录(图) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://news.cri.cn/gb/42071/2015/01/28/6891s4856170.htm>
  18. 中国与非洲的经贸合作(2010) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gov.cn/zwgk/2010-12/23/content_1771638.htm
  19. 中非合作论坛—约翰内斯堡行动计划[Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.focac.org/chn/lda/dwjbzzjh_1/hywj/t1327766.htm
  20. Paul Kagame. Why Africa welcomes the Chinese [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2009/nov/02/aid-trade-rwanda-china-west>
  21. 《中国与非洲的经贸合作(2013)白皮书》(全文) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/2013/Document/1344913/1344913.htm>
  22. 在联合国成立 60 周年首脑会议发展筹资高级别会议上的讲话[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fmprc.gov.cn/123/wjdt/zyjh/t212090.htm>
  23. 胡锦涛在尼日利亚国民议会发表演讲[Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.fmprc.gov.cn/web/gjhdq_676201/gj_676203/fz_677316/1206_678746/1209_678756/t249314.shtml
  24. 胡锦涛在南非比勒陀利亚大学发表的演讲(全文) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fmprc.gov.cn/123/wjdt/zyjh/t296078.htm>
  25. 胡锦涛在加蓬国民议会发表的演讲（全文）[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.people.com.cn/GB/shizheng/1024/2316573.html>
  26. 习近平在刚果共和国议会的演讲（全文）[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fmprc.gov.cn/ce/cgosaka/chn/zgxw/t1026962.htm>
  27. 习近平在坦桑尼亚尼雷尔国际会议中心的演讲（全文）[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mfa.gov.cn/chn//pds/ziliao/zyjh/t1024949.htm>